

Hugleiðingar um ferðslu**Hugleiðingar um ferðslu**

Ófatiligt at vit ikki hava tvungna nýtslu av trygdarbelti

— hóast at atgongt skjalatilfar peikar á, at hetta, hagfrøðiliga hugsað, er tað einasta rætta, og tá móttøðan einans byggir á fordómar og ódokumenteraðar upphaldanir.

M.a. hetta sigur ein lesari, sum hevur sent Sosialinum eina longri grein um ferðslusurningar.

Lesarin ynskir ikki at seta navn sitt til, men vil vera dulnevndur undir heitinum »Tvørball«. Hann hevur skrivað hesar hugleiðingar við pallborðsfundinum um ferðslu, sum var hildin í Norðurlandahúsinum í fjør, sum grundarlag.

1. partur**Fjølmiðlarnir sum góðskumetarar**

So reykt luftin avaftur ballónini!?

Eftir ógvissligum tjaki eina tíð orsakað av einum syndarligum tilburði, har tvey ungfólk lótu liv, er úrslitið nú, sum ein hálvavegna hevði væntað, tóðnað niður í einki, og vit eru stóð har vit vóru áðrenn hendingina.

Sum vant byrjar tað við, at fjølmiðlarnir eru á gosi yvir eina hending sum hesa, sum annars ikki er ólik so mongum øðrum uttan at her doydu tvey fólk, í staðin fyri tað meira »vanliga« bert eitt fólk. Harafturimóti sóu vit ikki hesu ferð tað, næstan vanliga, at fleiri blivu meira ella minni álvarsliga læstað, og snuddir teirra fóru at merkja tey fyrri livið og broyta tilveru teirra fullkomiliga. Men sovordíð tykist, so lógið tað ljóðar, ikki at vera í námindum tað áhugavert.

Fjølmiðlarnir hava tverri lyndi til at leypa á leistum í kjalarvorrinum av beinleiðis menniskjansligu andgerðini av skaðatilburðum og sorgarleikum. Tað vildi verið rimilgari at hildið allar deyðatilburðir verið eins syrgiligar, annaðhvørt teir fara fram samantrunkaðir í tíð, ell henda so við og við. Beinast vildi verið at tvíhildið um, at eitt mannaliv var eitt mannaliv, óansæð um tað endar við einum óhappi, orsakað av eini atferð, ið ferir til t.d. eitt deyðsfall um árið í t.d. 50 ár, ella tað endar saman við 49 øðrum í einum skaðatilburði sum hagfrøðisliga sæð hendir eina ferð hvørt 50. ár. Tað man vera sami hugsunarháttur, sum ger, at hermenn ikki verða roknaðir sum fólk. Hermenn kunnu drepast, uttan at tað sakar nakað. Men snýr tað seg um konufólk, børn ella gomul, ja so er strax galið. So koma kenslurnar á kók, tær stóru yvirskriftirnar koma fram. Ikki ell eru líka fyrri góðskur: etarum fjølmiðlanna — tiverri.

Politikararnir heltu vatn úr oyrunum

Á hesum ólgi av kenslum bleiv ein panelfundur stáplaður á beinini. Politikararnir heltu, sum vænt, vatn úr oyrunum, og mundu ikki tagnað aftur, so bergtiknir vóru teir av at hoyra seg sjálvar tosa, og so klókar hildu teir seg vera. Ein røttvis akæra móti teimum var, og er tað tverri enn, at teir hava ábyrgdina av mongum deyðum, læstaðum og fyrri livið kryplaðum fólki her í Føroyum. Umframt áðra óneyðuga pinu, ið atgerðarloysi teirra hevur ført við sær. Tað má metast sum at gera móti betri vitandi, støðugt at tvíhalda um, at ferðslan her á landi er so annarleiðis, at ongar av

teimum dyrtgoldnu royndum, teir hava gjørt aðra-staðni, kunnu nýtast til at bota um avleiðingarnar av ferðsluóhappum her á landi.

Her hugsi eg sjálvandi um ta enn ikki innferdu, tvungnu nýtsluna av trygdarbeltem. Tað er ein sannroynd, prógvað av hendingum uttanlands, undir víður-skiftum, ið samsvara væl við tey her hjá okkum, at trygdarbelti er ein avgjörður fyrminur, sum sjálvandi ikki kann gera óhappið ógjørt kortini. Og tiverri kann tað eisini, undir ávisum umstøðum, verða til størri skaða enn gagn. Men tað er nú einaferð so, at tú ikki, tá tú byrjar biltúr, kanst vita, hvat slag av óhappi, tú fer at koma út fyri. Og tí ikki frammanundan kanst vita, um tú í dag skal sita í trygdarbeltinum ella ikki. Tú kanst ikki halda teg til frásagnir um óhappini hjá øðrum. Tað einasta rætta er at kanna samløgutalið av óhappnum og samløgini av úrslitinum av hesum óhappum.

Hagfrøðina eigur ein at halda seg til

Tað er hagfrøðina ein eigur at halda seg til, og hon tosar, sum eisini kom fram á fundinum, sitt heilt greiða og væl skilið mál. Í próvgrundarførsluni móti trygdarbeltinum, ið verður ferd á einum heilt óvisindaligum grundarlagi, tiverri hjálpt av nokrum ódokumenteraðum pástandum í eini grein í Ugeskrift for Læger fyrri nokrum árum síðani verður júkað, at tey serligu føroysku víðurskiftini gera, at tú ikki kemur út fyri óhappum har, tú kanst hava nýttu av at sita í trygdarbelti. Og ljóðar ein próvgrundin, at einhvør dugir at siggja, hvussu illa farin ein bilur er, tá hann er bólaður runt einar tvær ferðir og einki fólk hevði kunnað drigið undan við livinum í einum sliikum bili. Men her eigur ein at sundurgreina, hvat tað er, sum hendir, tá ein bilur kemur út fyri einum óhappi, og hvat tað er, sum í roynd og veru er orsök til læstini.

Og hvat er tað so? Sum sagt á fundinum, er tað ein spurningur um, hvussu skjótt ein koyrir. Men eisini, og hetta verður oft gloymt, hvussu skjótt tann ferðminkingin, sum óhappið ferir við sær, fer fram.

Tær flestu føroysku ferðsluvánlukkurnar eru sonevnd »single« óhapp ella, sum norðmenn siga, »utforkjöringer« og eru hesi júst sermerkt við, at bremsan fer fram yvir fleiri teinar, og sostatt verður mátturin í hvørjum stakstøði nógv minni, enn tá bílar stoyta saman gron móti gron og sostatt steðga brátt og innan fyrri eitt strekki, ið kanska ikki er longri enn longdin á kølahjálminum. Tað sum ger, at bilurin ofta verður totalvrak av at bóla oman gjøgnum eina brekku, og har møtir einum kletti og nokrum steinum, er, at hann mest

Tað er fólkíð og ikki tólið, ið ger vanlukkurnar.

sum arkiverar øll tey ymsu sløg og stoytirnar, hann verður útsettur fyrri undir síni uppbremsan. Ein uppbremsan ið kann fara fram yvir fleiri metrar og lutfalsliga langa tíð, og sum tí er samansett av minni ávirkanum og tí, hjá fólkinum í bilinum, eisini nógv minni álvarsligum ávirkanum. Kannar tú tær einstøku vanlukkurnar, verður tú harumframt varugur við, at mong doyggja ella fáa læst júst av at verða slongd úr bilinum. Í tí støðuni er tú í nógv størri mun givin yvir til tilvildina. Kemur tú í ein stein ella tilíkt, ja so kann tú skjótt liggja deyður, tí uttan fyrri bilin hevur tú ikki skrokkin á honum at uppfanga kraftávirkanir, og harvið gera steðgurnar og leiðbroyingarnar minni ógvissligar, tí vegurin, ið steðgurin fer fram eftir, er longri, enn tá ein við sínum óværdum kroppi rakar eitthvørt fast.

Ti er tað ófatiligt, at teir enn ikki hava sett tvungna nýtslu av trygdarbeltem í gildi, hóast alt atgongt skjalatilfar peikar á at hetta, hagfrøðisliga hugsað, er tað einasta rætta, og tá móttøðan einans byggir á fordómar og ódokumenteraðar upphaldanir. Hesir, við tí politisku ábyrgdini av øllum hesum óneyðuga deyða og undirgangi, áttu at verið illa við.

Heilsuvandamál og sálarfrøði

Viðvíkjandi teimum innkallaðu »fakfólkunum« kunnu vit bert harmast um, at onkur royndi at síssa øll, at tað als ikki var so illa státt. Vit vóru ikki verri enn tey vóru í øðrum londum, og tá vit ikki vóru tað, ja so var einki at gremja seg um. Slikt ber boð um ein ótrúligan kenslukulda. Sjálvt um vit her á landi hava havt færri vanlukkur og deyðatilburðir, so hevði tað ikki verið rimiligt at sliðið seg til tols við tí. Ferðslan er eitt so stórt heilsuvandamál, at tað, sum landslæknin hevur ávíst, mett í mistum liviárum, er eitt vandamál á hædd við hjartakarsjúkur. Fyritreytin fyrri henda samanburð, er at ein metir, at øll ið fæðast kundu hugsast at slita miðalroknaðan livialdur, ið her hjá okkum er o.u. 73 ár, eitt sindur longri fyrri kvinnur enn hjá monnum. Og samløgutalið av øllum mannalivum sum farast í ferðsluni er alto á hædd við tey mannaliv ið farast vegna blóðtøppar áðrenn hin væntaði meðalroknaði livialdurin er rokkin.

Sum fundurin helt áfram, fingur vit ein forsmakk av, hvønn veg tað bar við tjakinum, tí tá ein úr salinum kom upp á røðarapallin at siga sína hugsan, bleiv viðkomandi pipaður út, uttan at hava fingið sett fram síni sjónarmið. So mikið meira harmiligt, tí tað litla viðkomandi bleiv loyvt at siga, júst innihelt eitt orð, sum eingin annar hvørki í panelinum ella í salinum høvdu tikið